

Bahmutyinói kultúra

A Kr. u. 1. évezredéből származó régészeti kultúra a mai Baskortosztán területén. Nevét az Ufa folyó melletti Bahmutyino temetője után kapta, amelyet A. V. Smidt régész tárt fel 1928-ban.

A bahmutyinói kultúra emlékei (gorogyiscsék, telepek, temetők) lényegében Baskortosztán északi erdős körzeteire lokalizálódnak, a Belaja és az Ufa folyamközére. Származását és fő etnokulturális ismérveit tekintve, a bahmutyinói kultúra a Kr. u. 3. században a Káma középső folyásvidéken (a mai Udmurtia területén), a korai vaskor régészeti kultúráinak alapján kialakult mazunyinói régészeti kultúra folytatása. A nagy népvándorlás korában (a Kr. u. 4-5. században) valamilyen nomád vagy félnomád népesség hatására a mazunyinói kultúra népe két csoportra oszlott: Az a csoport, amelyik a mai Baskortosztán területére vándorolt, vetette meg a bahmutyinói kultúra alapját. A bahmutyinói kultúra népe letelepedett életmódot folytatott, főként pásztorkodó állattenyésztéssel, irtásos földműveléssel, vadászattal és halászattal foglalkozott. A bahmutyinóiak a folyópartokon, kicsi és erődítetlen településeken vagy gorogyiscsékben laktak. Ez utóbbiak valószínűleg nemzetségi vagy törzsi központok voltak. A bahmutyinói kultúrára jellemző települési szisztéma a gorogyiscse és körülötte néhány kicsi telep.

A bahmutyinói kultúra főbb tárgytipusai

Felszíni boronaházakban laktak, amelyeknek maradványait a bahmutyinói kultúra több lelőhelyén (Udmurtiában Posztolszkojében, Baskortosztánban Kazaklarovóban) megtalálták. A bahmutyinói települések és gorogyiscsék tanulmányozása közben a régészek sok jellegzetes agyagedény töredéket találtak, kézzel alakított kancsókat és kerek ivóedényeket, melyeknek egész felületét össze-vissza vagy horizontális sorokban elhelyezett gödröcskék borítják. Gyakran található vas kések, agyag orsókorongok, őrlőkövek és kézi malomkövek darabjai. A gorogyiscse közelében rendszerint temető van. A halottakat háncsba tekerték, fakoporsóba vagy kivájt rönkbe helyezték. A sírok a folyóval párhuzamosan helyezkedtek el. A nők sírjába sok bronzékszert tettek (halántékcsőngöket, fülbevalókat, préselt lemezeket, karpereceket, fibulákat, csatfibulákat („szjulgamokat”) medve-, ló- és kacsaalakú csőngöket), kagylóból és különböző színű üveggyöngyből készült nyakláncokat. Olykor munkaeszközök: kések, tük, orsókorongok is előfordulnak.

A férfi sírokra jellemző a fegyverek (kopjahegyek, vas és csont nyílhegyek, balták, ritkán kard), valamint a munkaeszközök (kések, sarló, hántolókések/szaluk) jelenléte. Valamennyi felnőtt sírra jellemzőek a bronz csatokkal és rátétekkel díszített bőróvek. A férfi sírokban gyakran található ún. áldozati készletek – fejnél elhelyezett nyírfakéreg dobozba csomagolt vagy halomba rakott női ékszerek. Baskortosztán területén a legjobban tanulmányozottak a jumakajevói, a juldasevói (Peter-Tau), a kazaklarovói és barjazi gorogyiscsében, valamint az angaszjaki, sztaroje kabanovói és birszki temetőben talált leletek.

A bahmutyinói kultúra népességének etnikai eredete

A bahmutyinóiak eredetüket tekintve finnugorok. A kínai krónikák a bahmutyinói kultúra lakosságát *Jany* törzseknek neveik, ami egybevethető az udmurtok *ar* önmegnevezésével.

Bibliográfia

Археология Южного Урала. Стерлитамак, 1992.

Иванов, В. А.: Путиами степных кочевий. Уфа, 1984.

Мажитов, Н. А.: Бахмутинская культура. Москва, 1968.

Мажитов, Н. А.: Бахмутинская культура // Степи Евразии в эпоху средневековья. Москва, 1981.

Шмидт, А. В.: Археологические изыскания Башкирской экспедиции АН СССР // Хозяйство Башкирии. Уфа, 1929, № 8-9.